

УДК 332.012.334

Свида І.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу
Мукачівського державного університету

ЗАВДАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ, ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

TASK OF THE REGIONAL POLITICS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: DETERMINATION OF PRIORITIES, SOLUTIONS

АНОТАЦІЯ

Досліджено проблеми забезпечення сталого розвитку на рівні регіону через здійснення заходів регіональної державної політики. Виділено цілі сучасної регіональної політики сталого розвитку регіону. Наголошено на проблемі формування системи наукових поглядів на механізми забезпечення сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, регіон, регіональна політика, стратегія розвитку регіону, пріоритети розвитку.

АННОТАЦИЯ

Исследованы проблемы обеспечения устойчивого развития на уровне региона через осуществление мероприятий региональной государственной политики. Выделены цели современной региональной политики устойчивого развития региона. Акцентировано внимание на проблеме формирования системы научных взглядов на механизмы обеспечения устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие, регион, региональная политика, стратегия развития региона, приоритеты развития.

ANNOTATION

The problems of sustainable development at the regional level through the implementation of measures of regional public policy. Highlight a modern regional policy goals of sustainable development. Emphasized the problem of forming a system of scientific views on the mechanisms for ensuring sustainable development.

Keywords: sustainable development, region, regional policy, regional development strategy, development priorities.

Постановка проблеми. Універсальна взаємодія між людиною і довкіллям є головною передумовою для існування людства. Природоохоронній діяльності приділяється все більше уваги в багатьох країнах світу. Висока пріоритетність екологічних факторів сприяла тому, що природозахисна діяльність стала сферою міжнародних відносин.

Завдання реалізації стратегії сталого розвитку в сукупності вирішення соціально-економічних та екологічних проблем має загальносвітовий характер та є актуальним для всіх країн. Однак починати потрібно з регіонального рівня, тому ефективна регіональна політика та надійні методи її реалізації відіграють вирішальну роль у складному і відповідальному завданні втілення стратегії сталого розвитку. Існує об'єктивна необхідність в глибоких фундаментальних дослідженнях процесів регіоналізації, застосуванні стратегічних підходів до побудови моделей продуктивного функціонування регіонів на принципах сталого розвитку.

Мета статті – дослідити головні цілі регіональної політики забезпечення сталого розви-

тку на сучасному етапі, визначити їхню пріоритетність і шляхи долаття перешкод у цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням процесів сталого розвитку регіонів присвячені роботи І.М. Вахович [3], З.В. Герасимчук [5], М.А. Голубця [6], Б.М. Данилишина [7], С.І. Дорогунцова [7], А.Б. Кондрашихіна [19], Н.А. Супрун [17], Л.Г. Чернюк [20] та інших. Вчені акцентують увагу на необхідності наукового обґрунтування стратегічних орієнтирів регіонального розвитку на засадах сталості [7], підвищення конкурентоспроможності регіонів України [5], фінансовому забезпеченню сталого розвитку [19]. Незважаючи на це, стратегічні напрями реалізації регіональної політики сталого розвитку залишаються недостатньо вивченими й вимагають більш ретельного наукового аналізу.

Основні результати дослідження. В умовах ринкових перетворень в Україні відчувається брак теоретико-методологічних підходів і прийомів здійснення регіональної політики задля адаптації регіональних господарських комплексів до розвитку на засадах сталості. Причина в тому, що в умовах соціально-економічної кризи, в якій перебуває Україна уже котрий поспіль рік, важко дотримуватися умов гармонійної рівноваги між економікою, екологією та суспільством. Регіональна політика сталого розвитку є цілеспрямованою діяльністю держави, що спирається на певні принципи та завдання. Саме від вдало визначених завдань та шляхів їхньої реалізації залежить результативність державної політики й добробут спільноти.

Світовий досвід доводить, що баланс сил в державі, її територіальна цілісність та поступовий прогрес залежить від врахування державою специфіки та можливостей розвитку регіонів, розширення їх прав та обов'язків в сфері реалізації державної регіональної політики. Особливої актуальності процеси регіоналізації набули в Західній Європі. Майже в кожній розвиненій країні окремі регіони (внаслідок соціально-економічних, техніко-технологічних, організаційно-просторових факторів чи ресурсозабезпечення) відіграють важливу роль у розвитку економіки та часто мають вирішальний вплив на внутрішню та зовнішню політику держави.

Регіон стає фактично стержнем державної влади: владні повноваження від національного рівня переходять до регіонального, що сприяє укріпленню ролі регіонів у державі. Фактично всі проблеми соціально-економічного та екологічного характеру беруть свій початок на регіональному (місцевому) рівні, а потім набирають державних, глобальних масштабів, втягуючи у свою «орбіту» все більше територій. У зв'язку з цим починати глибинні та всебічні реформи в соціально-економічній та екологічній політиці слід з регіонального рівня, а не тільки на макро-рівні. Тому все більше набувають актуальності питання забезпечення регіонального підходу при здійсненні політики сталого розвитку.

У сучасних умовах активізується взаємодія між механізмами ринкового саморегулювання та державного управління регіональним розвитком. Ринкова економіка з її механізмами нездатна сама по собі, без втручання органів державної влади, забезпечити найбільш підходящі умови для комплексного вирішення проблем територіального розвитку, сприяти подоланню територіальних диспропорцій та сприяти соціальній захищеності й покращенню якості життя населення. Тому органам державної влади необхідно подбати про практичний інструментарій управління соціально-економіч-

ними процесами. Слід спрямовувати зусилля на підтримку сталого характеру регіонального розвитку. Так, розроблена Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року спрямована на визначення завдань та інструментів для розв'язання соціальних проблем, підвищення рівня економічного потенціалу територій, продуктивності їх економіки, прибутковості бізнесу та доходів населення і, як наслідок, створення умов для загального підвищення соціальних стандартів, якості життя та розвитку бізнес-середовища.

Політика регіонів може не завжди співпадати із загальною політикою держави, так як регіони мають власну специфіку, що впливає на їх спеціалізацію та профільні напрями розвитку. В той же час політика регіонів не повинна вступати в протиріччя із положеннями загальнонаціональної стратегії розвитку та бути погодженою з центральними органами управління.

Так, концепція стійкого розвитку є визначним світовою спільнотою стратегічним вектором світового розвитку на XXI століття, але в той же час при її реалізації варто брати до уваги особливості національного та територіального розвитку. Економічний стан різних країн та їх регіонів, соціальна політика та екологічне середовище спонукають до необхідності

Рис. 1. Цілі регіональної політики сталого розвитку

індивідуального підходу при складанні й реалізації просторової стратегії на засадах сталого поступового розвитку. Найвні відмінності у розвитку та ресурсному забезпеченні найбільшою мірою впливають на можливості забезпечення збалансованого розвитку соціальної, економічної та екологічної сфер регіону.

За своєю структурою політика регіонального сталого розвитку досить громіздка і включає наступні блоки: економічна, соціальна та екологічна політика. Лише за поєднання цих взаємопов'язаних та взаємозалежних блоків можлива реалізація політики сталого розвитку регіону (рис. 1).

Розглянемо їх більш детально. Головним є блок Соціальна політика регіону. Ключовими індикаторами регіональної соціальної політики сталого розвитку є наступні: охорона здоров'я населення, освіта та наука, соціальний захист, матеріальне забезпечення, культура населення, доступність інформаційно-комунікаційних технологій.

Екологічний блок політики сталого розвитку регіону включає такі індикатори стану довкілля: стан повітря, водних, земельних, сировинних ресурсів, біорізноманіття, ризики природних та техногенних катаклізмів.

Складовими економічного блоку політики сталого розвитку регіону є такі: структура галузевого комплексу регіону, моделі виробництва та споживання, фінансова спроможність, інноваційно-інвестиційна привабливість, розвиток інфраструктури, ділова активність господарюючих суб'єктів регіону.

Між трьома перерахованими блоками існує прямий та зворотний зв'язок. З метою забезпечення здоров'я населення, створення сприятливих умов проживання та високої продуктивності праці важливим завданням є підтримка екологічної рівноваги. Витрати на природоохоронну діяльність, відтворення та раціональне використання природних ресурсів, поступове покращення екологічної ситуації, окультурення територій, формування сприятливого економічного та правового середовища для ведення екобізнесу та виробництво екобезпечної продукції за використання екотехнологій позитивно вплине на стан довкілля, здоров'я та працездатність теперішніх та прийдешніх поколінь.

Концентрація тільки на збільшенні економічних показників розвитку промисловості, за максимального використання природних та трудових ресурсів, призвів до катастрофічних наслідків у навколишньому середовищі, що не може не відбитися та здоров'ї та тривалості життя людей. Тому існує об'єктивна необхідність до переходу на енергоємні та ресурсозберігаючі технології, стимулювання інвестиційних вкладень в інноваційні зрушення та інтелектуалізацію виробництва, належної утилізації накопичених шкідливих відходів.

Отже, до завдань державної регіональної політики сталого розвитку можна віднести:

1. Перехід на використання екологічних природо-, енерго- і матеріало-зберігаючих технологій, що дасть можливість покращити стан довкілля, дозволить вирішувати ресурсно-екологічні проблеми, а це позитивно вплине і на якість життя та стан здоров'я населення.

2. Раціональне природокористування, охорона і створення умов для відтворення природних ресурсів, рекреаційне природокористування, підтримання екологічної безпеки, що сприяло б екологічному благополуччю населення.

3. Регулювання демографічної ситуації в регіонах, забезпечення соціальної справедливості та соціальних гарантій населенню, створення достойних умов та оплати праці з метою покращення матеріального добробуту та соціального благополуччя кожної родини.

Для реалізації зазначених вище завдань необхідне стале фінансове забезпечення. Воно залежить від державного фінансування регіонального розвитку. Тому для успішної реалізації регіональної політики сталого розвитку в першу чергу необхідні державні фінансові та інвестиційні вливання.

При реалізації політики сталого розвитку в регіонах у першу чергу варто врахувати регіональну специфіку територій.

Соціальний сталий розвиток регіону залежить від таких факторів:

- демографічної ситуації в регіоні;
- вікових та освітньо-кваліфікаційних характеристик регіонального ринку праці;
- дотримання соціальних гарантій та рівень здійснення соціального захисту населення регіону;
- вчасності виплат та достатності фінансових засобів для провадження соціальної політики в регіоні;
- розвитку соціальної інфраструктури;
- доступності, якості та рівня забезпечення товарами першої необхідності (продуктами харчування, ліками тощо) населення регіону;
- наявності пільгових, безкоштовних (спонсорських) соціальних проектів, ініціатив, направлених на підтримку соціально незахищених верств населення, інвалідів, одиноких тощо;
- доступності отримання якісної освіти для всіх бажаючих;
- можливості покращення матеріального стану за рахунок роботи з відповідними умовами та належною оплатою праці, з отриманням гарантованих державою пільг: відпусток, вихідних днів, доплат;
- загального рівня соціально-економічного розвитку регіону;
- стану довкілля.

Екологічний сталий розвиток регіону залежить від:

- наявності, рівня використання та можливостей відтворення природо-ресурсних компонентів регіону;
- забезпечення постійного моніторингу за станом природних ресурсів регіону;

- формування топографічних карт місцевостей регіону з поміткою розташування ресурсів, якості ґрунтів, земель сільськогосподарського призначення тощо;

- створення баз даних обліку ресурсів регіонів, контроль за їх станом та рівнем використання;

- дотримання природоохоронних заходів щодо захисту навколишнього середовища від антропогенного впливу людини;

- рівень використання безпечних технологій в регіоні.

Економічний сталий розвиток регіону залежить від таких факторів:

- господарського освоєння територій;

- галузевої спеціалізації та структурних особливостей регіону;

- техніко-технологічного забезпечення та інноваційної активності;

- наявності та доступності природних ресурсів, їх локалізація в регіонах;

- визначення пріоритетних напрямів господарювання в регіоні та їх інвестиційна підтримка;

- системи стимулювання економічної діяльності, екологічних преференцій;

- правової захищеності суб'єктів господарювання;

- міжгалузевих та міжрегіональних зв'язків;

- інфраструктурного забезпечення;

- розроблених державних регіональних програм, проектів сталого соціально-економічного розвитку регіонів, їх фінансування.

Соціальна сфера, з одного боку, забезпечує ринок праці трудовими ресурсами та своїм рівнем екологічної культури впливає на довкілля. З іншого боку, екологічний стан довкілля та рівень виробництва безпосередньо впливають на рівень та якість проживання населення.

Природні ресурси та природні умови є основою формування економічного життя суспільства та життєдіяльності населення в цілому. Для охорони навколишнього середовища необхідні значні кошти. Тому особливої актуальності набуває екологічне обґрунтування природоохоронних заходів та аналіз їх ефективності з точки зору ринкової економіки.

Економічна система намагається максимально використати природні та трудові ресурси, максимізуючи ефект від їх використання. Таким чином збільшується валовий продукт країни, який впливає на соціальне та екологічне середовище шляхом підтримки державою соціальної політики та впровадження різних екологічних заходів.

Упровадження зазначених складових сталого розвитку на регіональному рівні та встановлення між ними безпосередніх взаємодій дозволить комплексно відстежувати їх ефективність. Саме органам місцевого самоврядування належить ініціатива та надаються повноваження щодо втілення заходів ефективної регіональної політики у межах системи державної регіональної політики.

Висновки. Ефективне здійснення політики сталого розвитку не можливе без залучення регіонів. Регіон включає триєдність середовищ: природного, соціального та економічного (матеріального).

Особливу роль у здійсненні політики сталого розвитку мають відігравати органи місцевого самоврядування і регіонального управління, які повинні досліджувати регіональні механізми реалізації основних постулатів концепції сталого розвитку регіону.

Незважаючи на актуальність теми сталого розвитку, особливо у контексті розвитку регіонів, в економічній науці на даний час не сформовано загальноприйнятту систему наукових поглядів на важелі забезпечення сталого розвитку. Це ускладнює реалізацію програм, концепцій, стратегій соціально-економічного розвитку країни в цілому та її регіонів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи : монографія / Куйбіда В.С., Павленко В.П., Яцюк В.А. та ін. – К. : Секретаріат Кабінету Міністрів України, 2009. – 615 с.
2. Бильчак М.В. Совершенствование методологических аспектов развития приграничного региона: моделирование, методика, инструментарий регулирования 2011 : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 – экономика и управление народным хозяйством (региональная экономика) / Бильчак М.В. ; ФГАОУ ВПО «Балтийский федеральный университет им. Иммануила Канта». – Калининград, 2011 г. – 24 с. – рос., с. 10.
3. Вахович І.М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізми реалізації : монографія // Вахович І.М. – Луцьк, «Надстир'я», 2007 р. – 493 с.
4. Волик С.В. Забезпечення сталого розвитку регіонів засобами державного управління [Текст] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/.../12.pdf.
5. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика : монографія / Герасимчук З.В. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 528 с. – С. 87, с. 90.
6. Голубець М.А. Концептуальні засади сталого розвитку гірського регіону [Текст] / М.А. Голубець. – Львів : Поллі, 2007. – 288 с.
7. Данилишин Б.М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко, В.Я. Коваль, О.С. Новоторов, М.М. Паламарчук. – Київ, РВПС України. 1999. – 716 с.
8. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку // Дейлі Г. – К. : Інтелсфера, 2001. – 312 с., с. 58.
9. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Концепції переходу України до сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua/laws/laws/nuclear/92.htm>.
11. Лапаева М.Г. Управление социально-экономическим развитием региона в условиях становления сетевой экономики : [монография] / М.Г. Лапаева, И.Н. Корабейников, Е.Н. Макеева. – Оренбург : ИПК ГОУ ОГУ, 2009. – 268 с., с. 114.
12. Манилич М.І. Трансформація регіонального економічного

- механізму : [монографія] / М.І. Маниліч. – Чернівці : Книги-XXI, 2004. – 164 с., с. 11.
13. Національна парадигма сталого розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ecos.kiev.ua/Dopovid_nacionalna_paradygma_stalogo_rozvytku.pdf.
 14. Національна стратегія розвитку – Україна-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : new-ukraine.org.ua/projects/112846258.
 15. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua.
 16. Симкин Д.Г. Теоретические основы развития региона в современных условиях / Д.Г. Симкин // Вестник ОГУ. – 2010. – № 8(114). – С. 114-117.
 17. Супрун Н.А. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку бізнесу / Н. Супрун // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 3. – С. 61-74.
 18. Україна: проблеми сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.state-gov.sumy.ua.
 19. Фінансова система регіонів: проблеми та перспективи : монографія [Текст] / Богдан Н.І., Віленчук О.М., Дейнеко Л.В. та ін. ; за заг. ред. А.Б. Кондрашихіна, В.К. Присяжнюка. – К. : АМУ, 2014. – 543 с.
 20. Чернюк Л.Г. Державне регулювання економіки : навчальний посібник для дистанційного навчання / Чернюк Л.Г., Пішеніна Т.І., Пела Т.В. // Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». – К. : Університет «Україна», 2007. – 322 с.